

БАТЛАВ.

**ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ,
ХӨНГӨН ҮЙЛДВЭРИЙН САЙД**

БАТЛАВ.

**ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД
ХЭРГИЙН САЙД**

Х.БОЛОРЧУЛУУН

Х.НЯМБААТАР

**МАЛ АЖ АХУЙН САЛБАРЫН ХУУЛЬ ХООРОНДЫН ДАВХАРДАЛ, ХИЙДЭЛ,
ЗӨРЧЛИЙГ АРИЛГАХ ЗОРИЛГООР МАЛ, АМЬТНЫ ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ТУХАЙ
ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ, АМЬТАН, УРГАМАЛ,
ТЭДГЭЭРИЙН ГАРАЛТАЙ ТҮҮХИЙ ЭД, БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙГ УЛСЫН ХИЛЭЭР
НЭВТРҮҮЛЭХ ҮЕИЙН ХОРИО ЦЭЭРИЙН ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТЫН ТУХАЙ
ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ БОЛОН БУСАД ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ
БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

Хуулийн төслийг боловсруулах дараах хууль зүйн үндэслэл, практик шаардлага байна.

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 5 дахь хэсэгт "Мал сүрэг бол үндэсний баялаг мөн бөгөөд төрийн хамгаалалтад байна" гэж заасан. Мал сүрэг нь Монгол Улсын үндэсний өвөрмөц, нөхөн сэргээгдэх баялаг, монголын соёл, уламжлалыг хадгалан авч яваа дэлхийн үнэт өв сан, тогтвортой хөгжлийн үндэс, эдийн засгийн тулгуурын нэг бөгөөд хүн амын амьжиргааны гол эх үүсвэр, хүнсний аюулгүй байдлын баталгаа, малчин өрхийн эдийн засгийн үндэс юм.

Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.4.10-т хүнсний аюулгүй байдал нь үндэсний аюулгүй байдлын нэг бүрэлдэхүүн хэсэг гэж заасан ба мал, амьтны эрүүл мэндийг хамгаалах нь хүнсний аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн гол үйл ажиллагаа юм.

Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан "Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал"-ын 1.2.3-т "Монгол Улсын "оршин тогтнохуйн аюулгүй байдал", "эдийн засгийн аюулгүй байдал", "дотоод аюулгүй байдал", "хүний аюулгүй байдал", "хүрээлэн байгаа орчны аюулгүй байдал", "мэдээллийн аюулгүй байдал" харилцан уялдаатай хангагдсанаар үндэсний аюулгүй байдал баталгаажна." гэж, 3.4-т "Монгол хүний эрүүл, аюулгүй амьдрах таатай орчин, нөхцөлийг бүрдүүлэх, хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, амьдрах орчин, орон байрны аюулгүй нөхцөлийг баталгаажуулах, гэмт хэрэг, халдлагын золиос болохоос хамгаалах нь хүний аюулгүй байдлыг хангах үндэс мөн." гэж, "3.4.2.6-д "Мал эмнэлгийн тогтолцоог шинэчилж, малын халдварт өвчинтэй тэмцэх чадавхийг дээшлүүлж, халдвар, хамгаалал, биоаюулгүй байдлыг

хангах тогтолцоог боловсронгуй болгоно. Монгол малын удмын сан, үр тарианы нутагшмал сортыг хамгаална...” гэж тус тус тусгасан.

Энэхүү зорилтыг хэрэгжүүлэхийн тулд юуны өмнө мал аж ахуйн салбарт мөрдөгдөж буй хууль тогтоомжийн хийдэл, зөрчлийг арилгах шаардлагатай байна.

Тухайлбал, Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуулиар мал эмнэлгийн тогтолцоог шинэчилсэн хэдий ч мал эмнэлгийн хяналтыг төрийн болон үйл ажиллагааны хяналт гэж 2 салган баталж, үүнийг Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар, Мал эмнэлгийн ерөнхий газар хэрэгжүүлэн ажиллаж байв.

Энэ талаар Монгол Улсын Их Хурлын Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны 2022 оны 04 дүгээр тогтоолын 10 дахь заалтад “Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуульд заасан Мал эмнэлгийн байгууллага, Мэргэжлийн хяналтын байгууллагын чиг үүргийн давхардлыг арилгах, Зөрчлийн болон Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулж Монгол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх”-ийг Засгийн газарт даалгасан.

Түүнчлэн уг тогтоолын 9 дэх заалтад “... Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлд заасан Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэгтэй байгууллагуудын жагсаалтад “Мал эмнэлгийн алба”-ыг нэмж оруулах хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх”-ийг Засгийн газарт даалгасан байдаг.

Монгол Улсын Их Хурлаас 2022 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдөр Төрийн хяналт шалгалтын тухай болон бусад хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулсны үндсэн дээр мэргэжлийн хяналтын байгууллагыг татан буулгаж, салбарын яамдад нь хяналтын чиг үүргийг шилжүүлснээр мал эмнэлгийн хяналтын нэгдсэн зохицуулалтыг бий болгон хэрэгжүүлэх, ингэснээр иргэд, аж ахуйн нэгжид үүсдэг давхардсан хяналт, хүндрэл, чирэгдлийг арилгах боломж бий болж байна.

Үүнээс гадна мал, амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үед олгох зөвшөөрлийг Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хууль болон Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт шалгалтын тухай хуулиар зохицуулж байна.

Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.2-т экспортын гэрчилгээг мэргэжлийн байгууллага олгохоор заасныг зөрчиж мэргэжлийн бус байгууллага болох гаалийн байгууллага экспортын гэрчилгээ олгож байгаатай холбогдуулан хуульд тодорхой өөрчлөлтийг тусгах шаардлагатай байгаа юм.

Монгол Улсын Их Хурлаас 2022 оны 6 дугаар сарын 17-ны өдөр баталсан Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.2 дугаар зүйлийн 11.5-д олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээг Мал, амьтны эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага олгохоор заасантай нийцүүлэн цаашид дээрх давхардлыг арилгах нь зүйтэй гэж үзсэн болно.

Түүнчлэн Дэлхийн худалдааны байгууллагын Эрүүл ахуй, ургамлын эрүүл ахуйн арга хэмжээг хэрэгжүүлэх хэлэлцээр /SPS agreement/-ээр Дэлхийн мал амьтны эрүүл мэндийн байгууллага, Олон улсын ургамал хамгааллын байгууллагыг мал, амьтны эрүүл мэнд, зооноз өвчин, ургамлын эрүүл ахуйн талаар олон улсын стандарт тогтоох чиг үүрэг бүхий байгууллагууд болохыг албан ёсоор хүлээн зөвшөөрсөн тул Дэлхийн худалдааны байгууллагын гишүүн орнууд бүтээгдэхүүн импортлох, экспортлоход тавих шаардлагаа эдгээр байгууллагуудаас гаргасан стандарт, зөвлөмжтэй нийцүүлсэн байх ёстой.

Дэлхийн мал, амьтны эрүүл мэндийн байгууллагын Газрын амьтны эрүүл мэндийн кодекс нь мал, амьтны гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний олон улсын худалдаанд мал, амьтны эрүүл мэнд, нийтийн эрүүл мэндийг хамгаалахад чиглэсэн стандартыг тогтоосон тул кодекс нь олон улсын худалдааг зохицуулахаар Дэлхийн худалдааны байгууллагаас эрх олгосны дагуу батлагдсан баримт бичиг юм.

Дэлхийн мал, амьтны эрүүл мэндийн байгууллагын Газрын амьтны эрүүл мэндийн кодексын “В.Онцлох асуудал” хэсэгт “Мал эмнэлгийн олон улсын гэрчилгээ нь мал, амьтан болон бүтээгдэхүүний эрүүл мэнд, ариун цэврийн баталгааг импортлогч /экспортлогч/ улсад өгч олон улсын худалдаа явуулах үндэс суурь болно.” гэж, 5.2.3 дугаар зүйлийн 1-д “...мал эмнэлгийн олон улсын гэрчилгээнд баталгаажуулах эрх бүхий малын эмч гарын үсэг зурж, мал эмнэлгийн байгууллагын албан ёсны тамга, тэмдэг дарна.” гэж тус тус заасан. Иймд мал, амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний эрүүл мэнд, ариун цэврийн баталгаа болж буй гэрчилгээг Гаалийн байгууллага олгож байгаа нь олон улсын хэмжээнд мөрддөг дүрэм, журамд нийцэхгүй байгаа юм.

Түүнчлэн Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн 2018 оны 12/09 дугаар зөвлөмжөөр Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлд заасан Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэгтэй байгууллагуудын жагсаалтад “Мал эмнэлгийн алба” гэсэн нэмэлт оруулахыг Монгол Улсын Их Хуралд зөвлөмж болгосон байдаг.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа”-ны 8.3.15-д “Малын удам зүй, сонгон үржүүлэг, селекцийн ажлыг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй, үржлийн стратегийн дагуу явуулах, малын үүлдэрлэг байдал, ашиг шимийн гарц, чанарыг сайжруулна” гэж, 8.3.16-д “Үндэсний үүлдэр, омгийн малын генийн санг хамгаалах, үржүүлгийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, биотехнологийн дэвшилтэт аргыг үйлдвэрлэлд өргөнөөр нэвтрүүлж, малын нөхөн үйлдвэрлэлийн эдийн засгийн хохирлыг бууруулна” гэж тус тус заасан.

“Хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны 36 дугаар тогтоолын 2 дахь заалтын 4 дэх дэд заалтын “в”-д “...өндөр ашиг шимт малын үр хөврөлийг гадаад улсаас нэгдсэн бодлогоор авах, үржил селекцийн ажилд биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлэх, малын удмын санг хамгаалах, мал үржүүлэг, технологийн ажлыг эрчимжүүлэх...” арга хэмжээ авахыг Засгийн газарт даалгасан.

Малын генетик нөөцийн тухай хуульд малын генетик нөөцийг ашиглах тусгай зөвшөөрөл олгоход тавих тусгайлсан нөхцөл, шаардлага тодорхой бус байгаагаас

хэн дуртай иргэн, аж ахуйн нэгж тусгай зөвшөөрөл авч малыг өөрийн дур зоргоор үржилд ашиглаж, энэ нь малын үүлдэрлэг байдал, тэсвэрт чанар алдагдах, бие давжаарах, ашиг шим буурах, өвчин эмгэгт нэрвэгдэх шалтгаан болж байна. Тухайлбал, Малын генетик нөөцийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлд малын генетик нөөцийг судлан хөгжүүлэх зорилго бүхий судалгаа шинжилгээний гэрээг үндэслэн тусгай зөвшөөрлийг олгохоор заасан нь үржлийн зориулалтаар ашиглах малд тавигдах тусгайлсан нөхцөл, шаардлагад тохирохгүй байгаа юм.

Мөн нэг удаагийн гэрчилгээ /малын удам гарвалийн болон эрүүл мэндийн гэрчилгээ/-г үндэслэн тусгай зөвшөөрлийг 5 жилээр олгоход хүргэж байгаа нь бодит байдалд хэрэгжих боломжгүй зохицуулалт тул эдгээрийг засах, гаалийн болон мэргэжлийн байгууллагын дундын мэдээллийн цахим санг үүсгэн хянах зохицуулалтыг тусгах шаардлагатай байна.

Түүнчлэн Малын генетик нөөцийн тухай хуульд 2022 оны 4 дүгээр сарын 22-ны өдрийн хуулиар “16.11.Мал үржүүлэг, технологийн ажил үйлчилгээнд тавих хяналтыг малын генетик нөөцийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын эрх бүхий улсын байцаагч хэрэгжүүлнэ.” гэсэн зохицуулалт нэмсэн хэдий ч улсын байцаагчийн хэрэгжүүлэх чиг үүргийг тодорхой тусгаагүй болно.

Ийнхүү нэг талаас мал, амьтан эрүүл байх асуудал, нөгөө талаас генетикийн олон янз байдал, удам зүйн үнэт чанарын хувьд өвөрмөц, хязгаарлагдмал нөөц, тархалт, ашиглалт бүхий мал болон түүний төрөл, зүйлийг хамгаалах асуудлыг иж бүрнээр нь шийдвэрлэх явдал нэн чухал ба мал аж ахуйн салбарын хууль тогтоомжийг нэг мөр хэрэгжих нөхцөлийг бүрдүүлэхгүйгээр дээрх зорилт хангагдах боломжгүй юм.

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийн 18 дугаарт Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайдын эрхлэх асуудалд үүнтэй холбоотой дараах хүрээний бодлогын төлөвлөлт, боловсруулалт, удирдлага, зохицуулалт болон дүн шинжилгээ хийх, үнэлгээ өгөх ажлыг эрхлэхээр заасан:

- Хүнсний аюулгүй байдлын асуудал;
- Мал аж ахуйг эрчимжүүлэн хөгжүүлэх бодлого;
- Мал эмнэлэг, малын үржлийн талаар төрөөс явуулах бодлого;
- Мал, амьтан, ургамлын хорио, цээрийн асуудал;
- Мал, таримал ургамлын гаралтай хүнсний зүйл, түүхий эд болон хөнгөн үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний экспорт, импортын асуудал.

Иймд дээрх асуудлуудыг иж бүрнээр нь зохицуулж, хэрэгжүүлэхийн тулд холбогдох хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай байна.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2-т “Хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах зорилгоор хэд хэдэн хуульд нэгэн зэрэг өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг Засгийн газар санаачлан боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно. Энэ тохиолдолд өөрчлөлт оруулж байгаа хууль тус бүрд үзэл баримтлалыг тодорхойлох шаардлагагүй.” гэж заасны дагуу мал аж ахуйн салбарт хамаарах хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг боловсруулна.

1.2.Практик шаардлага

1.Аливаа улс орны мал эмнэлэг нь мал, амьтны эрүүл мэндийг хамгаалах, өвчин эмгэгтэй тэмцэх, эрүүлжүүлэх, бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах замаар нийтийн эрүүл мэндийг хамгаалах, гадаад, дотоод худалдаанд үүссэн хориг саадыг арилгахад чухал үүрэг гүйцэтгэдэг билээ.

Дэлхийн уур амьсгалын өөрчлөлт, бичил биетний хувьсал, олон улсын худалдаанд тавигдаж буй хориг, шинээр болон дахин сэргэж буй хил дамнан тархах эрсдэлтэй өвчнүүдийн дэгдэлт зэрэг дэлхийн хэмжээний томоохон асуудлуудтай холбоотойгоор мал эмнэлгийн байгууллага урьд өмнөхөөс илүү хүнд сорилтуудтай тулгарсаар байна.

Монгол Улс 1989 онд Дэлхийн мал, амьтны эрүүл мэндийн байгууллага (ДМАЭМБ)-д, 1997 онд Дэлхийн худалдааны байгууллагад гишүүнээр элссэн бөгөөд гишүүн орны хувьд дээрх байгууллагуудын батлан гаргасан стандарт, удирдамж, заавар, зөвлөмжид нийцүүлэн үндэсний бодлого, хууль тогтоомжийг өөрчлөх, шинээр боловсруулах үүрэг хүлээсэн байдаг.

Амьтнаас хүнд халдварладаг 1500 орчим хүний халдварт өвчин бүртгэгдсэний 60 хувийг нь зооноз өвчин эзэлж байна. Жил бүр 4-5 халдварт өвчин шинээр бүртгэгдэж байгаагаас 75-80 хувь нь амьтнаас хүнд халдварлаж байгааг судалгаагаар тогтоосон. Тухайлбал, сүүлийн жилүүдэд мал, амьтнаас хүнд дамжин халдварласан SARS, Өндөр хорон чанарт томуу (H5N1, H7N9), Ebola, Zika, MERS-CoV, SARS-CoV-2 (Ковид 19) зэрэг хил дамжин халдварладаг вирусын өвчнүүд гарсаар байна.

Дэлхий нийтийг хамарсан Ковид-19 цар тахал гарсантай холбогдуулан улсын хэмжээнд өндөржүүлсэн бэлэн байдал зарлаж, хөл хорио тогтоох зэрэг асуудал нь мал, амьтны эрүүл мэндийг хамгаалах, мал, амьтны гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний ариун цэвэр, эрүүл ахуйн шаардлагыг хангах, нийтийн эрүүл мэндийг хамгаалах, худалдааны чөлөөт байдлыг дэмжих чиглэлээр хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөт арга хэмжээг хугацаа хоцорч хийгдэх хүндрэл бэрхшээлийг бий болгож байна.

Үүнээс шалтгаалан 2021 онд олон улсын хорио цээрт шүлхий, бог малын мялзан, хонины цэцэг, үхрийн арьс товруутах өвчнүүд бүртгэгдсэн. Тухайлбал, малын гоц халдварт шүлхий өвчин 2021 оны 03 дугаар сард Дорноговь, Сүхбаатар, Дорнод аймагт бүртгэгдэж, улмаар 2022 оны 01 дүгээр сар хүртэл уг өвчний гаралт үргэлжилж, нийт 20 аймгийн 190 сумын 355 голомтод 4,085 өрхийн 2.2 сая толгой мэдрэмтгий мал сүрэг байгаагаас 207824 толгой мал шүлхий өвчний ил шинж тэмдэгтэйгээр өвчилсөн.

Мөн үхрийн арьс товруутах өвчин Дорнод аймгийн Чулуунхороот сумын Эрээнцав багт 2021 оны 8 дугаар сарын 21-ний өдөр шинээр оношлогдож, нийт 3 аймгийн 20 сумын 60 голомтод 621 малчин өрхийн 2682 толгой үхэр ил шинж тэмдэгтэйгээр өвчилснийг зориудын устгалд хамруулсан.

Иймд мал сүргээ гоц халдварт, халдварт, шимэгчтэх өвчнөөс, ялангуяа нийтийн эрүүл мэндэд халтай, эдийн засагт хохиролтой өвчнүүдээс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, өвчингүй, тайван байдлыг олон улсад баталгаажуулах, мал, амьтны гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний мал эмнэлэг, ариун цэврийн шаардлага, эрүүл ахуй, аюулгүй байдлын хяналтыг хэрэгжүүлэх, хүн, мал, амьтны гоц халдварт

өвчин гарсан тохиолдолд мал эмнэлгийн үйлчилгээг шуурхай хүргэх талаар эрх зүйн орчныг бүрдүүлж, Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуульд заасан тусгайлсан чиг үүрэгтэй байгууллагын жагсаалтад мал эмнэлгийн албыг нэмэх шаардлага үүсээд байна.

2.Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуулийн 31.5-д “Монгол Улсын хилээр нэвтрүүлэх мал, амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүн нь эрүүл мэндийн болон эрүүл ахуй, ариун цэврийн нөхцөл, шаардлагыг хангасан эсэхийг улсын хэмжээнд мал эмнэлгийн салбарын ерөнхий байцаагч, аймаг, нийслэлд салбарын ерөнхий байцаагчийн зөвшөөрснөөр мал эмнэлгийн улсын ахлах байцаагч, улсын байцаагч баталгаажуулан олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ олгоно.” гэж заасны дагуу Мал эмнэлгийн ерөнхий газар олгож байна.

Гэтэл Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт шалгалтын тухай болон Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуулийн дагуу мал, амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үед Гаалийн ерөнхий газраас экспорт, импортын гэрчилгээ, импортын болон дамжин өнгөрөх мэдэгдлийг олгож байна.

Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн 3.1.3-т “импортын гэрчилгээ” гэж амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт оруулахыг зөвшөөрч, гаалийн улсын байцаагчаас /цаашид “улсын байцаагч” гэх/ энэ хуулийн 3.1.1, 3.1.2 дахь хэсэгт дурдсан баримт бичгийг /цаашид “экспортын гэрчилгээ” гэх/ хураан авч, оронд нь олгож буй баримт бичгийг;” ойлгохоор заасан.

Уг хуулийн 3.1.1-т "мал эмнэлгийн гэрчилгээ" гэж экспортлогдож буй амьтан, түүний гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүн нь олон улсын гэрээ болон дотоодын хууль тогтоомжид заасан тодорхой нөхцөл шаардлагыг хангаж байгааг гэрчлэн экспортлогч орны эрх бүхий байгууллагаас олгосон баталгаажуулалтын баримт бичгийг” 3.1.2-т” "ургамлын хорио цээрийн гэрчилгээ" гэж экспортлогдож буй ургамал, түүний гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнд ургамлын гадаад хорио цээртэй өвчин, хөнөөлт шавьж, мэрэгч амьтан, хог ургамал байхгүй болохыг гэрчлэн экспортлогч орны эрх бүхий байгууллагаас олгосон баталгаажуулалтын баримт бичгийг” ойлгохоор заасан ба эдгээрийг хамтад нь экспортын гэрчилгээ гэж ойлгогдож байна.

Гаалийн байгууллагын олгож байгаа экспортын гэрчилгээ /Мал эмнэлэг, эрүүл ахуйн гэрчилгээ/ нь агуулгын хувьд олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээтэй давхардаж байгаа юм.

Мөн Европын холбооны зүгээс экспортолж, импортлох мал, амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний мал эмнэлэг, эрүүл ахуй, ариун цэврийн болон холбогдох стандартын шаардлага хангаж байгаа эсэхийг шалгаж, баталгаажуулсан мэргэжлийн, эрх бүхий этгээд гэрчилгээг олгож байх шаардлагыг тавьж байна.¹

¹ Европын холбооны 2017/625 дугаар тогтоол

Иймд экспортлох түүхий эд, бүтээгдэхүүний мал эмнэлэг, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн шаардлага хангаж буй эсэхийг гаалийн байгууллага тодорхойлон гэрчилгээ олгож, түүнийгээ хянан баталгаажуулж улсын хилээр нэвтрүүлж байгааг залруулах шаардлагатай байна.

Түүнчлэн мал, амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг Монгол Улсад импортлохын өмнө мэргэжлийн байгууллага эрсдэлийн задлан шинжилгээ хийсний үндсэн дээр импортын мэдэгдэл олгох, харин улсын хилээр нэвтрүүлэх үед импортын мэдэгдэлд дурдсан түүхий эд, бүтээгдэхүүний нэр төрөл, тоо хэмжээ, чанар, аюулгүй байдалд гаалийн байгууллага хяналт тавьж, импортын гэрчилгээ олгодог байхаар зохицуулах шаардлага үүсч байгаа юм.

Харин мэргэжлийн, эрх бүхий этгээдээс олгосон олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээтэй эсэх, гэрчилгээнд бичигдсэн мэдээлэл, бусад холбогдох бичиг баримтын бүрдлийг гаалийн байгууллага үзлэг, шинжилгээгээр шалгаж, зөрчилгүй тохиолдолд гаалийн бүрдүүлэлт хийдэг байхаар зохицуулах нь зүйтэй байна.

Мөн Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуулийн 31.1-т “Мал эмнэлгийн төрийн хяналтыг улсын хэмжээнд мал эмнэлгийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, хяналт шалгалт хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллага, гаалийн байгууллага, гаалийн улсын байцаагч хэрэгжүүлнэ.” гэж, 31.4-т “Мал эмнэлгийн үйл ажиллагааны хяналтыг улсын хэмжээнд мал, амьтны эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, аймаг, нийслэлд тухайн шатны мал эмнэлгийн байгууллага, сум, дүүрэгт мал эмнэлгийн улсын байцаагч хэрэгжүүлнэ.” гэж зааж, мал эмнэлгийн хяналтыг төрийн болон үйл ажиллагааны хяналт гэж 2 ангилсан. Мал эмнэлгийн хяналтыг хэрэгжүүлэх этгээдийн чиг үүргийг тодорхой болгож, хяналтын нэгдсэн зохицуулалтыг бий болгох шаардлагатай байна.

3.Монгол Улсын Их Хурлаас Малын генетик нөөцийн тухай хуулийг баталж хэрэгжүүлсэн нь монгол малын генетик нөөцийг зүй зохистой, тогтвортой ашиглах, хамгаалах, сайжруулах, судлан хөгжүүлэхтэй холбогдсон эрх зүйн үндэслэлийг бүрдүүлж, мал, түүний төрөл, зүйлийг хамгаалах боломжийг бий болгосон.

Малын генетик нөөцийн төлөв байдлын 2019 оны үндэсний тайлангаар мал сүргийн бодит үнэ цэн 9.2 их наяд төгрөгт хүрсэн нь Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлоготой дүйцэхүйц түвшинд байгаа ч цаашид мал аж ахуйд ашиглагдаагүй, үнэлэгдээгүй, өсөн төлжих боломжит нөөц их байна гэсэн дүгнэлт гарсан байдаг.

Малын чанар, үүлдэрлэг байдал алдагдаж байгаа нь төдийлөн мэдэгдэхгүй бөгөөд нэгэнт түүнийг сэргээхэд цаг хугацаа, эдийн засгийн хувьд маш их хүндрэл бий болдог ба шинээр үүлдэр, омгийн малыг зохион бүтээхэд 15-25 жил, тухайн малын алдагдсан үүлдэрлэг байдлыг сайжруулахад 5-10 жилийн хугацаа шаарддаг нь мал зүйн шинжлэх ухаанд нотлогдсон байна.

Иймд малын генетик нөөцийг ашиглах, хадгалах, хамгаалах, судлан хөгжүүлэх нь үндэсний болон бүс нутгийн түвшинд өргөн цар хүрээтэй, стратегийн ач холбогдолтой асуудал тул Малын генетик нөөцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулан малын генетик нөөцийг ашиглах тусгай зөвшөөрөл олгох тусгайлсан нөхцөл, шаардлага болон бүх шатны төрийн захиргааны байгууллагын хяналтын чиг үүрэг, улсын байцаагчийн эрх үүргийг тодорхой болгож, хуулийн зөрчил, хийдлийг арилгах шаардлагатай байна.

4.Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хууль, Малын генетик нөөцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийг зөрчсөн зарим үйлдэл нь Зөрчлийн тухай хуульд тусгагдаагүйгээс уг үйлдэлд хариуцлага тооцох боломжгүй байна. Тухайлбал, малчин, мал бүхий этгээд, хуулийн этгээдэд мал, амьтны шилжилт хөдөлгөөн хийхдээ бүртгэлд хамруулахтай холбоотой үүрэг болгосон зохицуулалтыг зөрчсөнөөс мал, амьтны олон улсын худалдааны хорио цээрт гоц халдварт өвчин тархах, үүнээс шалтгаалан төлөвлөгдөөгүй их хэмжээний зардал гаргахад хүргэж байна. Мөн хуульд заасан эрх бүхий байгууллагаас зөвшөөрөл авалгүйгээр малыг гадаадад гаргах тохиолдол гарсаар байна. Иймд Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай байна.

5.Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.8 дугаар зүйлийн 6.10 дахь хэсэгт заасан зөрчлийг мэргэжлийн хяналтын байцаагч шалган шийдвэрлэхээр заасан ба 2022 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдрийн хуулиудтай хамт уг хуульд өөрчлөлт оруулаагүй байх тул мэргэжлийн хяналтын байгууллага татан буугдаж, хяналтын чиг үүрэг салбарын яамдад шилжсэнтэй холбогдуулан зөрчил шалган шийдвэрлэх эрх бүхий албан тушаалтныг өөрчлөх шаардлагатай байна.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Мал аж ахуйн салбарын харилцааг зохицуулж байгаа Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Малын генетик нөөцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг боловсруулна.Үүнд:

1.Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд мал, амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг эрүүл мэндийн, эрүүл ахуй, ариун цэврийн болон олон улсын гэрээ, дотоодын хууль тогтоомжид заасан тодорхой нөхцөл шаардлагыг хангаж байгааг гэрчлэх олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээг олгохтой холбоотой зохицуулалт, түүнийг олгоход бүрдүүлэх баримт бичиг, тавих шаардлагын талаар тусгана.

Мөн мал эмнэлгийн хяналтыг хэрхэн хэрэгжүүлэх талаарх зохицуулалтыг тодорхой болгож, энэ талаарх өөрчлөлтийг оруулна.

Дэлхийн мал, амьтны эрүүл мэндийн байгууллагын Газрын амьтны эрүүл мэндийн кодекс нийцүүлэн хуульд хэрэглэсэн зарим нэр томъёоны тодорхойлолтыг шинээр болон шинэчлэн тусгана.

Хууль хэрэгжүүлэхтэй холбоотойгоор практик шаардлагад нийцэхгүй байгаа зарим зүйл, хэсгийг өөрчлөх зохицуулалт хийнэ.

2.Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт,

өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд мал, амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнд олгодог экспортын гэрчилгээг олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ болгон өөрчлөх зохицуулалтыг тусгана.

Үүнтэй холбогдуулан ургамал, түүний гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнд ургамлын эрүүл ахуйн гэрчилгээг хөдөө аж ахуйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага олгох зохицуулалтыг Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуульд тусгана.

Мал, амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг Монгол Улсад импортлохын өмнө эрсдэлийн задлан шинжилгээ хийх, импортын мэдэгдэл олгох, гадаад орны мал эмнэлэг, ургамлын хорио цээрийн хяналтын байгууллагатай амьтан, ургамал, түүхий эд, бүтээгдэхүүний эрүүл мэнд, хорио цээрийн нөхцөлийг тохиролцох үйл ажиллагааг мэргэжлийн байгууллага хэрэгжүүлдэг байхаар өөрчилнө. Үүнтэй холбогдуулан худалдааны түнш улстай амьтан, ургамал, түүхий эд, бүтээгдэхүүний эрүүл мэнд, хорио цээрийн нөхцөлийг тохирсон протоколыг шинэчлэх хүртэл хугацаанд өмнө тохирсон нөхцөл хэвээр үйлчлэх шилжилтийн үеийн зохицуулалтыг тусгана.

Гаалийн болон мэргэжлийн байгууллагын дундын мэдээллийн цахим санг бүрдүүлэх, эрхлэн хөтлөх, мэдээлэл дамжуулах, хэрэглэхтэй холбоотой зохицуулалтыг тусгана.

Мөн мал, амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэхтэй холбоотой төрийн байгууллагуудын бүрэн эрхийг нарийвчлан тусгана.

Эдгээр зохицуулалттай уялдуулан хуулийн зорилтыг өргөн хүрээнд авч үзэж өөрчилнө.

3.Малын генетик нөөцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд бүх шатны төрийн захиргааны байгууллагын хяналтын чиг үүрэг, улсын байцаагчийн эрх үүргийн талаарх зохицуулалт тусгаж, малын генетик нөөцийг ашиглах тусгай зөвшөөрлийг олгох, сунгахад тавих тусгайлсан нөхцөл, шаардлагыг бодит байдалд нийцүүлэн өөрчилж, үр дүнг тооцох боломжийг бий болгох зохицуулалт тусгана.

4.Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулж, Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэгтэй байгууллагын жагсаалтад “Мал эмнэлгийн алба” гэж нэмэх талаарх зохицуулалтыг тусгана.

5.Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, Малын генетик нөөцийн тухай, Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай, Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт шалгалтын тухай хууль зөрчсөн зарим үйлдлийг зөрчилд тооцох талаарх зохицуулалтыг тусгана.

6.Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулж, зөрчил шалгах эрх бүхий албаны тушаалтан нь мэргэжлийн хяналтын байцаагч гэснийг өөрчлөх зохицуулалт тусгана.

Хуулийг дагаж мөрдөх хугацааны талаар зохицуулалтыг тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсанаар үүсэх нийгэм, эдийн засгийн үр дагавар, гарах үр дүн

Мал аж ахуйн салбарын хуулиудын давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгаснаар үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал болон бусад бодлогын баримт бичигт тусгагдсан хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, мал, амьтны эрүүл мэнд, малын удмын санг хамгаалах, баталгаажуулах, мал, амьтны гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг экспортлох талаарх зорилтууд хэрэгжих боломж бүрдэнэ.

Мал эмнэлгийн хяналтын нэгдсэн тогтолцоо бий болж, мал, амьтны гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнд тавигдах худалдааны түнш орнуудын шаардлагыг хангах нөхцөл бүрдэнэ.

Төрийн байгууллагууд давхардуулан гэрчилгээ олгодог явдал үгүй болж, бизнес эрхлэх таатай орчин орчин бүрдэж, иргэдийн эрхийн баталгаа сайжирна.

Дөрөв.Хууль гарсантай холбогдуулан шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хууль тогтоомжийн талаар

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хууль тогтоомжтой нийцүүлэн Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24, 28, 29, 30, 31, 32 дугаар зүйлд заасан шаардлагын дагуу боловсруулна.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2-т заасны дагуу мал аж ахуйн салбарын хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг боловсруулна.

----ooOoo---